

J.E. Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei
Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkei
Lietuvos Respublikos aplinkos ministrui
Lietuvos geologijos tarnybos prie AM direktoriui

Lietuvos geologų bendruomenės KREIPIMASIS

2021 m. liepos 15 d.

Lietuvos geologų bendruomenė, atstovaujama specialistų iš valstybinio valdymo, mokslo ir mokymo įstaigų, verslo įmonių ir visuomeninių organizacijų, susirinkusi į tradicinę Geologo dienos paminėjimo konferenciją, aptarė aktualius žemės gelmių išteklių naudojimo (tyrimo, gavybos, apsaugos) teisinio reguliavimo ir administravimo klausimus. Juos aptarusi bendru sutarimu konstatavo, kad:

1. Pastaruoju metu, dėl teisės aktų nuostatų ir jų taikymo pasikeitimų, ūkio subjektams, savo reikmėms naudojantiems geriamojo požeminio vandens išteklius, iškilo didelė jų gavybos įteisinimo problema. Didelė dalis ūkio subjektų ilgą laiką teisėtai naudojė savo vandens gręžinius ir negalintys jų naudojimo įteisinti pagal naujai taikomus reikalavimus, tapo nelegaliais požeminio vandens išteklių naudotojais, patiriančiais visas iš to išplaukiančias pasekmes – finansines baudas, veiklos apribojimus ir kt. Savo ruožtu, tai apriboja vandens išteklių racionalaus panaudojimo galimybes ir didina jų nelegalios, neapskaitomos gavybos mastus. Siekiant išspręsti šias problemas būtina, dalyvaujant valdžios, mokslo institucijų ir praktinės veiklos atstovams, kvalifikuotai pakoreguoti vandens išteklių aprobavimą, gavybą ir jų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus. Pagrindinė kliūtis, trukdanti įteisinti požeminio vandens išteklių gavybą ūkio subjektų reikmėms įrengtose vandenvietėse yra reikalavimas vandenviečių apsaugos zonas (VAZ) raštiškai derinti su žemės sklypų, patenkančių į VAZ, savininkais. Dažnas atvejis, kuomet net mažos vandenvietės apsaugos zona apima kelių ar keleto žemės savininkų valdas, kurie nesuinteresuoti duoti sutikimą ir taip apriboti ūkinės veiklos galimybes savo žemėje. Todėl vandenvietės eksploatacijos įteisinimas tampa realiai neįmanomas. Vienas iš būdų pašalinti šią kliūtį, nesumažinant didesnių vandenviečių išteklių saugos, būtų Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 7 straipsnio pakoregavimas, panaikinant prievolę gauti į VAZ patenkančių žemės savininkų sutikimą, tačiau nustatant prievolę vandenvietės naudotojui vykdyti potencialiai taršios veiklos objektų, patenkančių į VAZ, poveikio požeminiam vandeniui monitoringą. Mažoms vandenvietėms, daugeliu atvejų būtų tikslinga visiškai netaikyti VAZ apribojimų juostos.
2. Keičiantis vandens gręžinių įrengimo ir eksploataavimo teisinei tvarkai, Lietuvoje susidarė situacija, kuomet pagal tam tikru laikotarpiu galiojančius reikalavimus įrengtas vandens gręžinys šiandien yra tapęs nelegaliu – neįregistruotas naujai nustatyta tvarka. Tokius gręžinius turintys asmenys (fiziniai ar juridiniai) teisiškai jų naudoti negali, tačiau realiai naudoja. Dėl to oficiali požeminio vandens gavybos situacija yra neadekvati faktinei, iškreipta. Tokia situacija yra netoleruotina ir būtina imtis efektyvių priemonių ją pagerinti. Būtina paspartinti grupės seimo narių parengto „Lietuvos Respublikos gėlo požeminio vandens gavybos gręžinių įteisinimo laikinojo įstatymo projekto“ (I-as variantas registruotas 2020-12-23, II-as 2021-03-16) svarstymą ir priėmimą.
3. Įsigaliojus naujoms žemės gelmių ir teritorijų planavimo įstatymo redakcijoms tapo neaiškus žemės gelmių naudojimo plano (specialaus teritorijų planavimo dokumento) statusas. Jame teritorijos naudojimo paskirtis numatoma tiek kasybos laikotarpiui, tiek išekspluatavus išteklius.

Paskirtis išekspluatavus išteklius nustatoma įvertinus liekaninį kasybos poveikį aplinkai ir savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendinius. Šiuo metu nėra aišku kaip galima keisti žemės paskirtį išekspluatavus išteklius, jeigu specialiaisiais planais negalima numatyti teritorijos naudojimo reglamento. Neaiškumai apsunkina išeksplatuotų karjerų tinkamą rekultivaciją. Be to, po 2014 metų teritorijų planavimo reformos, vis dar sudėtinga eksploatuojamų pagal iki 2014 metų parengtą dokumentaciją karjerų rekultivacija. Šiuo metu reikalaujama pakartotinai atlikti detaliojo planavimo procedūras, numatant visuomenės informavimą bendra tvarka, nors prieš pradedant kasybos darbus visuomenė jau buvo supažindinta su planuojamu teritorijos naudojimu išekspluatavus išteklius.

4. Nereti atvejai, kai naudingųjų iškasenų telkinių teritorijas (durpynus, žvyro ar dolomito telkinius) kerta nenatūralūs ištiesintos vagos upeliai, tapę kartu ir melioracijos grioviais. Nepakeitus tokių upelių vagų vietų, naudingųjų iškasenų gavyba tampa negalima, o valstybė ir visuomenė patiria žaliavų bei mokestinius nuostolius dėl tokiose vietose formuojamų upelių/melioracijos griovių apsaugos zonų. Pastarieji dažnai lieka pakibę virš iš abiejų pusių atsirandančių karjero vietoje vandens telkinių. Tikslinga būtų leisti perkelti jau kartą pakeistas upelių/melioracijos griovių vagas į kitą naujam reljefui atitinkančią trasą.
5. Naudingųjų iškasenų telkiniai yra dviejų ištyrimo detalumo lygių: detaliai ir parengtiniai išžvalgyti. Abiejų ištyrimo detalumo lygių išteklius Lietuvos Statistikos departamentas apskaito kaip valstybės turtą todėl abiem jiems turi būti taikomos ir vienodos apsaugos priemonės, kurias numato Žemės gelmių ir specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymai detaliai išžvalgytiems telkiniams. Saugant vien tik detaliai išžvalgyto telkinio plotą, nepaliekant jau nustatytos išteklių prieaugio galimybes, išteklių neapsaugosime, nes pastačius statinį ar pasodinus mišką palei detaliai išžvalgytų išteklių kontūrą, parengtinai išžvalgyti ištekliai tampa neprieinami naudoti. Tokių valstybei nepalankių, jos turto neužtikrinančių apsaugos nuostatų įstatymuose neturėtų būti.
6. Aplinkos ministerijai 2019-2020 metais pakoregavus kai kuriuos projektavimą ir statybą reguliuojančius Statybos techninius reglamentus, projektuojamų statinių žemės sklypų inžineriniai geologiniai ir geotechniniai (IGG) tyrimai pagaliau tapo projektavimo ir statybos proceso dalimi, tačiau dar vis pilnai neatitinka ES standartuose (Eurokodas-7) nurodytų reikalavimų ir galimybių. Būtinas tolesnis projektavimą ir statybą reglamentuojančių dokumentų tobulinimas, kad juose atsirastų STR 1.04.02:2011 „Inžineriniai geologiniai ir geotechniniai tyrimai“ privalomosios nuostatos, ypač kontroliniai IGG tyrimai kaip techninės kontrolės dalis. Taip pat būtina koreguoti STR 1.04.04:2017 „Statinio projektavimas, projekto ekspertizė“, numatant jame geotechninio projektavimo dalį, šios dalies projekto vadovo, kaip pagrindinio IGG tyrimų duomenų naudotojo, funkcijas ir kompetencijas, reikalavimus tyrėjams ir projektuotojams bei jų funkcijas ir sąveiką visą statinio sklypo tyrinėjimo, projektavimo ir statybos laikotarpį.

Lietuvos geologijos įmonių, įstaigų, Lietuvos geologų sąjungos, bei Lietuvos mokslų akademijos atstovų susirinkimo vardu:

Geologijos įmonių asociacijos prezidentas Saulius Gegieckas .....

Lietuvos karjerų asociacijos prezidentė Vyda Elena Gasiūnienė .....

Lietuvos geologų sąjungos pirmininkė dr. Vaida Šeirienė .....

Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys, prof. habil. dr. Robert Mokrik .....

Konferencijos pirmininkas Antanas Marcionis .....

Konferencijos sekretorė Ingrida Švelnytė .....